

RECENZJE

Grażyna Orzechowska

Łukasz Tomczyk – *Edukacja osób starszych. Seniorzy w przestrzeni nowych mediów*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2015, s. 256

Książka Łukasza Tomczyka pt. *Edukacja osób starszych. Seniorzy w przestrzeni nowych mediów* podejmuje bardzo ważną i bardzo aktualną problematykę dotyczącą specyficznej płaszczyzny edukacji osób w późnej dorosłości, tj. edukacji w obszarze nowych mediów. Dotychczas była ona prezentowana w niewielkim zakresie, na ogół sygnałowo i szczególnie przy okazji omawiania możliwości wykorzystywania nowych technik w kształceniu osób dorosłych w ogóle.

Łukasz Tomczyk przygotował do druku pracę, która stanowi unikalne opracowanie teoretyczno-metodyczne, łączące dotychczasową wiedzę w zakresie nauczania osób dorosłych (z podkreśleniem osób starszych) z wielu nauk: andragogiki, gerontologii społecznej i geragogiki, psychologii, nauk o mediach elektronicznych itp. z praktycznymi doświadczeniami Autora, który przez wiele lat wspierał swoją wiedzę w zakresie nowych mediów Uniwersytety Trzeciego Wieku w południowej części Polski. Jej dodatkowym walorem jest włączenie podobnych doświadczeń zagranicznych, a konkretnie z Republiki Czeskiej.

Jako cel Autor postawił sobie stworzenie metateoretycznej (jak to ujął we wstępie) koncepcji edukacji seniorów w obszarze mediów elektronicznych. Łącząc doświadczenia nauczania informatycznego w Uniwersytetach Trzeciego Wieku w dwóch krajach, spróbował wskazać najważniejsze czynniki, które warunkują skuteczność kształcenia w najstarszej grupie wiekowej dorosłych: planowanie nauczania i uczenia się, łączenie edukacji z potrzebami grupy uczącej się, stosowanie odpowiednich metod i form, stosowne wykorzystywanie środków dydaktycznych, tworzenie odpowiednich warunków do kształcenia, odpowiedni dobór grupy kształcących się, przygotowanie do edukacji seniorów nauczyciela itp.

Całość swoich rozważań Autor usytuował na tle nowej formacji społecznej, tj. społeczeństwa informacyjnego, w którym brak podstawowej wiedzy i umiejętności obsługi nowych mediów czyni człowieka uboższym w codziennym funkcjonowaniu, a nawet

może prowadzić do wykluczenia społecznego. Seniorzy są grupą narażoną na tego typu sytuacje, ponieważ ich możliwości edukacyjne już nie są takie jak we wcześniejszych etapach życia, a ponadto dość często zmniejsza się motywacja do poznawania nowych obszarów życia.

Wybór przez Autora coraz dynamiczniej rozwijającego się obszaru edukacyjnego, jakim są Uniwersytety Trzeciego Wieku stawiające głównie na intelektualny rozwój osób starszych, jest trafny o tyle, iż słuchacze tej placówki stanowią autentyczne zaprzeczenie stereotypowemu postrzeganiu tej grupy. Są to bowiem takie osoby, które zadziwiają swoją otwartością na wszelką wiedzę, niezwykle „zachłanne” na nowe i nowoczesne rozwiązania w różnych dziedzinach życia. Autor wskazuje na to, iż ta grupa może inspirować innych seniorów do takich zachowań i tym samym tzw. zagrożenie wykluczeniem cyfrowym nie musi jej dotyczyć. Swoistym panaceum staje się tu odpowiednio przygotowana edukacja, dzięki której nowe media nie tylko zostaną względnie opanowane, ale na trwałe wpiszą się w codzienność seniorów i w dużej mierze będą ją ułatwiać. I temu właśnie poświęcona jest niniejsza praca.

Przedstawiona do recenzji praca wpisuje się w cykl opracowań poświęconych szczególnie obszarom edukacji osób dorosłych – tu: edukacji seniorów w obszarze technologii informacyjnej.

Konstrukcja książki, a także jej zawartość teoretyczno-metodyczna, jest klarowna i zgodna z założeniami tego typu opracowania.

W rozdziale pierwszym Autor przedstawił osoby starsze w kontekście przemian demograficznych, psychologii i edukacji, a w szczególności podkreślił konsekwencje tychże przemian, dokonał charakterystyki edukacji dorosłych i jej rozwoju (uwzględniając w niej edukację osób starszych), a także zaprezentował polskie i czeskie Uniwersytety Trzeciego Wieku: ich rozwój, modele, główne cele i zadania, specyfikę słuchaczy oraz ocenę jakości odbywającej się w nich edukacji.

Drugi rozdział poświęcił przemianom codziennego życia seniorów w społeczeństwie informacyjnym. Podkreślił tu zarówno dobre praktyki (m.in. różnorodne projekty dotyczące nowych mediów, które realizowane są w Polsce i na świecie), jak i wskazał na rozmaite zagrożenia dla bezpieczeństwa najstarszych członków społeczeństwa, np. wykluczenie cyfrowe. Ważnym zagadnieniem poruszonym w tym rozdziale jest ukazanie tych nowych mediów, które w sposób szczególny wspierają seniorów, np. odpowiednio skonstruowane telefony, piloty do telewizorów, tablety czy urządzenia monitorujące przyjmowanie leków.

Z kolei rozdział trzeci został poświęcony szczegółowej analizie procesów nauczania i uczenia się seniorów, z równoległym uwzględnieniem obszaru nowych mediów. Wykorzystując tu wiedzę andragogiczną, gerontologiczną i psychologiczną, Autor skupił się na szczegółowych celach edukacji, treściach, metodach i zasadach nauczania, wyzwaniach w przestrzeni technologii informacyjnej, ale również towarzyszących edukacji motywach i trudnościach.

Natomiast w czwartym rozdziale Autor przedstawił nauczyciela osób starszych, który przybliży im nowoczesne technologie informacyjne. W sposób bardzo wnikliwy, a zarazem z wielkim znawstwem odniósł się on do funkcji i kompetencji wykładowców pracujących ze słuchaczami z Uniwersytetów Trzeciego Wieku, wskazał na szczególne umiejętności zawodowe, które powinny być uwzględniane w pracy z tą grupą, a także podkreślił potrzebę podnoszenia jakości kształcenia w tej specyficznej instytucji edukacyjnej. Pracę kończy podsumowanie, w którym Autor jeszcze raz odniósł się do powszechnie panujących mitów co do możliwości opanowywania przez osoby będące w późnej dorosłości nowych przestrzeni kształcenia. Przedstawił tu istotne argumenty obalające je, podkreślając jednocześnie czynnik motywacyjny, który jest podstawą skuteczności opanowywania przez seniorów technik multimedialnych, co zostało poparte jego doświadczeniami dydaktycznymi z tą grupą. Ponadto podkreślił on, że takie uwarunkowania, jak: miejsce osób starszych w społeczeństwie, ich cechy osobowe, zmiany cywilizacyjne, wśród których wymienił m.in. e-usługi; ale także nowe rozwiązania dydaktyczne i instytucjonalne; tworzą system edukacji osób starszych w zakresie nowych mediów.

Recenzowana przeze mnie praca znajdzie szerokie grono odbiorców, zarówno wśród praktyków (w związku z jej unikalnym walorem metodycznym), którzy są związani z różnorodnymi działaniami dydaktycznymi na rzecz najstarszej grupy naszego społeczeństwa (Uniwersytety Trzeciego Wieku, kluby seniora, wykłady otwarte, kursy dla seniorów itp.), ponieważ może być ona dodatkowym narzędziem usprawniającym prowadzenie zajęć z osobami starszymi; ale również teoretyków, ze względu na to, iż stanowi ona komplementarną całość, przedstawiającą zarówno w sposób teoretyczny, jak i praktyczny edukacyjne działania na rzecz uczących się. Dotychczas brak było takiego opracowania i dlatego opowiadam się za jej promocją.